

U. S. SUP. COURT 8 1850 AUGUST 28.

Մարգարե ծննդեանն և ժողովուրդն ինչպէս ինչոց կայ, որ կեանքն է
տալով: Երանայ իւր չափը արանիկն ժամանակներ առնի, որոց իւ-
րաւորութիւնն ունի կողմ չունայ կ'ապրէ: Ծնած օրէն մեղեկ մէկ տարին
Աշտարակէն անայ է: Սխալն էր և տարին՝ ծնանայ է: Դրովն տարին ևս
աւելցոյց: մեղեկ տարանշարն տարին՝ արանայ է:

Դանկու լեւան և արքայնեկալեւան հռամին. (Բայ 'ի արքայա-
 տան և երեք տարի է. Տուն և երեք տարի է.ս) (Կարգաւորեալ
 յաւիտեան) վրէն որ տւեցին. ամենայն բան և եօթն տարեկան. այն
 ժամանակն մարդք կ'առնէ երեսուսուր, որպէս լինէ երկու տան (Կ'է
 Կ) արդէն Տանեկերեք տարի է.ս որ տւեցնեալ. Կ'լինի ըստատու
 տարեկան. այն հասակի մէջ մարդք կ'առնէ այլ: Տանեկերեք տարի է.ս
 որ անցանէ, և մարդք որ լինի յիսուն և երեք տարեկան, կ'առնէ ծեր
 Տանեկերեք տարի է.ս որ վրէն քաղ, և մարդք դառնայ վաճառու և
 մեջ տարեկան, կ'առնէ դոտամ Լ. ըստ ըստաւորեալն. հասակի համար
 է, որ կ'օգտի յիսուն և չորս տարեկն, և կ'օգտի մինչև 'ի մահ, զոր
 վաճ Սարմոսի մէջ. Գլ. 89 հմբ. 10 թէ կ'ունայ մարդաշխատաստան տն, և տ
 ելէ՝ ուրաւան տն. և որ ինչ տնիք ան զայն դոտայ և ճիւղեկամբ. Ո
 րովհետե քաճատն և վրդի միտայր ասան և երեք տարի է.ս տ
 ւեցնեալ, Կ'լինի եօթամասուն տն. և քաճատնի հաւասար է. Լ. ը
 նախան Բոհ. որ մարդք խոր տն. և քաճատն կ'առնէ
 Լ. յալովի կեանքը մարդուս համ. Կ'է.ս թէ մէկ խորհրդական տա
 ըն է. ինչպէս որ տարու. Կ'ուն կ'լինի զարմանման, որ այն ժա

մանակն բնութիւնը կ'սխալեմ Երուզղի, (սոմարանոս ասին է) կամեց
կամեց ձեռնադրին կոտորեցր ինչէն կ'երթայ, և երկիրը կ'ծաղի,
ծաղերը կ'կանան չանուն, զարեւոյր զարեւոյր խառնոյ կ'ծածկին, և
Թաշահը՝ երկնքուծը կ'երկնին. այնպէս և մորդու. կենաց սկիզբը՝ էր
իննի աղարտական հասակին Չ'կարք մեզդու. իւր մօր աղարտի մէջ
գրչոյցս. Օճաւ. եղաւ կենաց կամ առաջի աղարտական հասակի հա
մար՝ այդ մեռեալը երկն դարձանաւստ:

Տղայն եւր ծնած՝ ժամանակը՝ մտադար է, անդոր է, փախուչ և
քերութիւն է. անդ ամենքը լատ ամենայնի սկար ևն Ամարանն աղարտ
կան հասակը. կ'համեմ ճանաչելու. այն երբանի մարտնեղը որ լատ
որի կ'համարաւորին. աւրը կ'անան. անանքը կ'ըն. ձեռներով կ'աշ
բանէ. հետ զհետ կ'երակարծեմուն կ'ընանքանց. ինչո՞ն կ'աւորին
մարքը կ'սխալ իւր պօրտ թիւնները դարձ զնէ. խնայ և խնայ ու
նէ. միշտ. մանկութիւնն կ'անդանէ, և կ'համեմ պարանէ ինչո՞ն. Վար
անոցին եղանակի նման կ'երկն ինչն բնութիւնն փորձարանքը, լը
ջութիւնը, կայաւառութիւնը, զուարթութիւնը, ինքնեղ փայլի նը
ման՝ բոց կուտայ իւր ամենայն բարութիւնը:

Եւր հասակի մէջ յարմար է նա, որ իւր աղարտը կենաց փայլ
չութիւնն սերմանքը առանց. Արարը և մարքը և հագին պարտաւոր
են՝ բան արմար, աւանդն րոնեւոր. Ինչ որ աւարտեմուն, սովորե
ցնու, կ'աւանդ կ'աղարտ, որչոյն որ կարող է. ամենայն եւր բան՝ նո
րա զանկարի կ'երկն. կ'կարծէ՝ թէ եթէ այն էւր խնայ, ոյնտի կա
տարեալ լինի բոց բանի որ աւելի կ'աւարտ, աւելի կ'ձանաչէ իւր
արտաւարութիւնը. այս օրինակաւ կ'համեմ ինչո՞ն պարտաւորեմուն, որ մար
դուն կենաց ամանն է:

Սանկութեան և Գրանանկութեան հասակի մէջ ուղարտ բանե
քնն դարձ կ'անէ. ընկերութիւն կ'սխալ. կ'զանկարեմունի հանդիսանող
ամենայն տեղ ջանք կ'անէ՝ որ իւր խնայածը խնայ անէ. Գրանկութեան
կարտ կ'իննի փառաց և հոգեւոր անհատը. իւր արտաւոր չ'կար
քնեւոր համար, ամենայն
նի դեռես ու լինէ. Զայ
թոտնին ձեռք կ'ձգէ՝
նէր, որտի չի հանքը. Ի
կ'համեմ իւր սխալմուն
տանեկութեան փայ կ'ն
կենաց յիշատակարան է.
տարտութիւններուն կ'հո

Բայց հաստատուն չու
ն միւր կ'անէ. հարկին
միկին էլ դրոն չի գը
նը փարձաղիւն կ'զաւանց.
Երբ որ իւր անկեալ այս
ոյն իւր լաւ և փառաւոր
ատ լանեւորն և լատ դի
ն կ'գտնէ. Բայց երբ որ

Ի հասանել տրամախ հասանիմ, որ կրկնայ պտուղներ աղունքն է, այն
ժամանակը է սկսել իմանալ, թե ի՞նչ պատճեն կուձիվը և երիտասար
դութիւնը ^է Ինչպիսիք է անցնողը:

Այս հասակին մէջ կ'ընենայ կեանքին պատիւը, երբ որ կ'ստանէ թէ կեանքը սկսել է շուտ շուտ մնայ կենող. օտարը և շարաժմեքը կարծի գտնւմ շատ ունի թերութիւններ, ամենայն դրան էլ հարկաւոր բոլոր փոխանակի ստիպւաւ։ Առաջ որ տեսաւ, ել՝ թի պոսոր չ'եղաւ, էգոյց կ'ընեմ. այժմ՝ ասում է, երանք թէ յերեկ տրամ լինէի, կամ պարզ կարողութեամբ մնայի։

Գեղեցիկ անկողնի բռնակցից զիջել է արեւը: Եւ հոգի հաւասար ձեռքով խնայելով
Լիւսանային գէճ օրերը սկսեան ի՞նչ անպէտք օգնի խորհարարները: Եւ ի՞նչ
հետեւեալ օգնի գեղեցիկ տղամեծները: Լիւսեալ կենաց սրտագները եւ
յիւսած են: Եւ արեւը արտադրեալ հոգեւոր եւ բարոյ: Ըստ մեծի ժամին
խառն է եւ դրանով ի՞նչ արեւը առօջիմն նման է զօրեւ հեռուանց տես-
ման: ձեռները զօրեւմ են: Եւ անկողնի զօրեւմ օգնի ուժը, որ կարողա-
նան ուղեւորած ժամանակին ուղեւոր տեսնել երթան Լիւսանայ կամաց դադ-
րելուն մարդը, եւ հասաւ: Լիւսեալ, որպէս թէ մէկ բարձր օտարի դու-
րին: Եւ օգնի տեսնել գեղ ի՞նչ փոքր է մեծի տալիս տեսնում է սա-
րկի տակը՝ իւր մանկութեան, պատանեկութեան, երիտասարդութեան
եւ տղութեան դարերը: Լիւսեալ սկսեալ առաջ ձեր լինելը, յետոյ
երիտասարդ կամ պատանի: օգնի ժամանակը կենեալ իւր կենաց պա-
տկը: օգնի ժամանակը կ'անուանէր թէ օգնի զարմանային յեղուշ հա-
սանները՝ օգնի որ բնութեանը նորա պարզեւել էր, ի՞նչ կերպ պիտի
անկողնիս ի՞նչ լիւս լինէր, որ մարդ օգնի ժամանակ սկսեալ էր
բնակ, երբ որ ժամանակը անցել է: Եւ անկողնի տրժիւնման թե-
ւեկը բաց արած Եւ լիւս է: Եւ օգնի, ժամը, օրը, շաբաթը, ամիսը,
տարին, մարդը կենաց մասունքը հետք տանում է շատ տառապի ու
բարեւոյնման լիւս որ պատ, այս լիւսին անկողնի, յաւիտեան մի-
անկամ լիւս կարող ձեռքը բերել: Եւ թէ աղաւստ՝ որ յետ զառնաց,
օգնի է որ կենեալ կ'օգնաւ:

Մարտէք քան զԿարգ աւելի ւնիցս է. որովհետեւ ծառք արմատի վրէն է. արմատք՝ դեանի մէջ. բայց ամենայն ստորեկն և ամենայն ճիւղերն հաստ քշաւի որ ծառք բարձրանայ, այնքան արմատք դեռի մէջ կհաստատուի. քշաւի ծառք մեծանայ, այնքան արմատք կը հաստանայ և կ'ընթանայ ինչոյ մարդոյ կենաց արմատք՝ սղոյս լինի որ՝ նուաղ է, քիչաւ և անցոր. իսկ տկար արմատի վրէն է մարդեան ճիւղ կենաց լայն բարձր և մեծ ծառք:

Արշալի պաշտօն թիւն հաղ և գործուն կուգի, որ այս փափուկ սր-
մաստը հաստատուն և պինդ դառնայ: Թող՝ որ եղևածն և զայն
թեան հասակի մէջ անտէր մնարով, զոսի տէր դառնայ: Թող որ
մանկու թեան հասակի մէջ տղեղ, զոտեկն և վրաստիւր բռնեց ու
փրկի: Թող՝ որ սրտանկեալ թեան հասակի մէջ վաւթար՝ օրինակներ
ունենայ, վաստի որ ընտելանայ, վաստի բնաւորութիւններ ստանայ,
և երիտասարդութեան հասակումը պահանջէ՝ որ նա իւր պաշտման
տրե լինի, իւր տէրանց հաւատարիմ, իւր ընկերաց մեկընդ, իւր հա-
ւատոյն և օրինոյ հապանդ, և իւր հասարակութեան պիտանի: Այս
արարչին անկարելի է:

Այն օրով՝ այնպիսի անձինք, որ պատանեկութեան հասակի մէջ՝
երիտասարդ տիան հասակի առարկութիւններ չոյց են տալիս: Կամ
երիտասարդութեան մէջ՝ երեսմէ՝ են այր կրտսպեալ, թէ խրատաց
խաակցութեանը, թէ մաւաճութեանը և թէ դորձով: Ինչո՞ւ չ'օրո-
րիս: Կարծես՝ թէ նորա առանց տշխատութեան են պնայեա դառել:
Հարցուր, տեղեկացիր: և կխմնաս, թէ նորա մտաբը և դաստիա-
րակը որչափ են աշխատել, մինչև այն ոտովձման են հասնել:

Բարեկարգ քարից մարդո՞ւ նման պատկեր է շինում՝ քո՞ւ արհես-
տագիտութիւնը: անբան երկխին մարդ տույժ: արժանի է շինում
քո՞ւ գաւաթարակութիւնը: Արթեալ, հրահանգեալ, աշակերտութեանը
բարդակիրէ՝ կոնտայ ճարտարակալ մարդ որ տե՛ղաւմէն, խելոյն
մտօր դէպ առ արարչին սլանալով, ոտովնոք բռնե ևնք միտքերս քե-
րում: Ինչո՞ւ իչ խնայեա արարչի՝ սա ինչ զէրէշտոյն իւր Բայց տեսնենք՝
թէ իրաւի անում ենք: Մենք եթէ մէկ հասուն պատու տեսնենք,
խելոյն կուտենք: Իսկ երկրագործը դիակ՝ թէ այն պատուր մինչև որ
այն աւարձանը հասել է, որքան սշխատութիւն է գետցել նորա
փրտը: Առաջ մէկ փոքրիկ սերով էր: որ օրօրաբար ձեւքով գետ-
նի մէջ յոնկեցաւ: Կորա առաջին ընծիւրը հոյիւ թէ մարդո՞ւ ոչ
քին կ'երևեր: Բողբոջեցաւ: երեւցաւ: Բոյոր: դառաւ մէկ փոքրիկ
թուփի չափ: օր քառ օրէ մեծացաւ: ստանք արձակելո՞ւ Բայց որ քան
քրտինք թափեց նորա փրտը պարսկարանք: Բանի անգամ շրջա-
սրաւ փոքրց, ալը ձգեց, քոք տուեց, ջրակն պահպանեց, տարէն
պահպանեց, թրեմուրէն պահպանեց, կենդանեաց վրասէն պահպանեց,
աւելորդ գողտրտեքը՝ դանակով կտրուեց, հարկաւոր ստանալուն ուժ
տարա համար: Եթէ տեսնու՞մ որ ոչ ճաւերք նորա աւելի շուաք
են անում, և նա չէ կարողանում արեւախան ջերմութեանէն օգնութիւն
տալնալ, առանց խնայելու ճիւղերն կտրուեց: Եթէ տեսնում էր՝ որ

տեղերը հետազար խառնեք նորա չորս կողմն բուսել են, այն խառնեքն
 էլ քաղելի հանելոց: Առնեքք քանի՞ անգամ փշով ծակեց, մինչև որ
 դրսայրուց իւր փայրիկ ծառը: Քանի՞ ատրի գրգռեցաւ, քանի՞ անգամ
 քանի ձեռն փշին տնոց կոշտաւ: Երբ որ ստացին անդամք փշին ծողիկ
 երկեցաւ, իւր պատկէն դուրս եկած, ո՛րքան ուրախացաւ: Բնայիս
 պահպանելի, որ քանիս, անձրիւ, կարիւրաւ, կամ Թաշուհները մտաւ
 չ'տեսն: Յետոյ նորա արձանաւոր, որքան աշխատութիւն կ'արահան
 էր: Եւս պատկէս դժուարութեամբ էր հասած պոյնթաւ այն պատու
 ր, որ մինք հեշտութեամբ ասանոց խնայեցաւ տառաւ երբ: Եւս
 մեր կենաց ծառի պատուր քննելիս է հասնում: Ո՞ր է նորա համար
 աշխատողը: Եւս էնք խնայում նորա պատկէսը: Երբ որ ծերութիւնը
 հասնում է: Եւս ծերութեան հասակի մէջ այլ եւս պատու չ'կայ
 Ծերութիւնը նաեւ իւր է մեզ լարձը ստրի վերայ, ո՛ր է Թէ պու
 տուլ ասաւ: համար, այլ տնկեցած եւ չունեցած պատուներաւ համար
 դատարութիւն անեցաւ:

Եւս դատարութիւն պիտի անես այ ծեր, քա ժամանակը անցաւ:
 դու պատահեաւ չես կարող նոր պատու ունենայ: Տե՛ս՝ ի՞նչ կ'ա
 յի ծերն իմ պատու՞ պատահեաւ իմ որինակս է: քանի որ պատա
 յի էի, այն էի խառնում: Ինչ որ ուղղւաւ էի անել: Երկուստորու
 թեան ժամանակս՝ այն էի խառնում: Ինչ որ անում էի: Եւս՝ ծե
 ռութեան հասակիս այն պիտի խառնիմ, ինչ որ արել եմ: Իմ տնոց
 եւս պատուութիւնը իրաւս է: Իմ ամէն մէկ հասակիս թերութիւն
 ներք եւ պակասութիւնները, այդոց համար փարպոյտութիւն է: Սարդ
 կոյնի կեանքի կեան իւր ձեռն է, կեան պոյնթ:

Օրինակն այն ծառն էր, որ վերն տակեցաւ: Եւս՝ անբան ծառը
 պարտիկի մէջ պարտիկան ունի: հողին նիւթ է աւելում, պարտիկ
 պանի ձեռքը դարձան է աւելում: ուրեմն մենք կ'սխալներ, թէ որ
 կարծենք՝ թէ մեր կեանքը միայն մէկ է ապրտաւան տրած: Ի՞նչ է
 ապր դատարարութիւնը: Եւս մեր ծնողին եւս պարտիկանը մեր
 դատարարակն է: Ինչպէս որ ծառը հողին բուսած՝ ասանոց պարտիկ
 պանի՞ փայրիկն է: պարտիկս մարդը՝ ծնողային ծնած՝ ասանոց դատարա
 րութեան վայրենի է: Ուրեմն մեր կեանքը այն ժամանակն է մեր
 ձեռքին, որ ժամանակ որ կ'սխալ պատու տուլ: մինչև պատու տալը
 դատարարակն ձեռն է: Դատարարակն էլ ծնող է, ծնողն էլ դու
 տարակն է: Սարդկոյնի քնութեան մէջ՝ միայն Եւսն էր, որ ծնողը
 չունէր: Եւս Եւս՝ ինչն ծնող դատաւ: Եւս պատահեաւ ծնող եւս
 ան լինելը մեկընդեւ: հետ կ'ապուած է դեռում: Դարձանոց եւ անաւ:

այս մէջ եւ կոչ ծառայութիւն և զաւակութիւն, բայց ինչ անշ որ
 իսկ ուր աւելցուածիւն, (ծնողական և զաւակական ծառայութիւն) կոչ
 և տեղի լինի դաստիարակութիւնը: Գաղանք իւր կրօնական (պիտան)
 տոբերեցնում է որո անկող Օհան ևս պարտաւոր է իւր զաւակին
 տոբերացն, մարդոց վարելու և դոճը: Օրակար արկարւմ է առաջ
 իւր ծնողացն, ապա դաստիարակէն: Եւս պատկան պարտաւորութիւն
 է, պիտանի կապակցութիւն է: որ իմ ծնողքը իւրեանց երեխայու
 թեան ժամանակն իւրեանց ծնողացնէն դաստիարակեցան և երբ ինչ
 զուակ ունեցան ինչ դաստիարակեցին: Իմ երեխայութիւնս
 անցաւ ծնողաց, իրո՞ւ վրայ ապեալաց դաստիարակութիւնս երբայ: Բայց
 կըր ունեցոյ զաւակ, սխալ նոցա դաստիարակէ: Եւսայր է սկս
 տել աշխարհն, և պատէս սխալ վերջանայ: Երբեմն արդէս իմ տար
 յութիւնս, մանկութիւնս, պատանեկութիւնս՝ ծնողաց և դաստիար
 ակաց խնամոյ էր ստացաւան: Երբեմն և իմ դաստիարակ առ անին հո
 ւանի դաստիարակութիւնս ինչ է աղետաւոր, և դաստիարակաց:
 Եւսանայ՝ տառնիկաց թերեւեցուն մէջ սխալ խնամի սկս պար
 տաւորութեանց վերայ, որն որ ունի ծնողն առ իւր դաստիարակ, և զա
 վակն առ իւր ծնող, և առ իւր դաստիարակ:

Եւսանայութիւնս և ինչ

Եւսանայութիւնս և ինչ

Երբեք այս աշխարհին ունաւ մի կողմեր,
 Եւսանայ աշխարհ է զուար Կոնստին Կապ, Կապէս մէկ երազ
 Եւսան ինչ է՝ որ ունաւ կապէն հաւատարմ,
 Եւս ևս այդ խնաւ մարեղ արա Կա, միշտ և հաւատարմ,
 Եւսանայ Եւսանոյ երկիր պապանե,
 Եւսանայ Եւսանութիւնս տար և հաւանի,
 Եւս հարա Կապէս մէկ բաժնի հանե,
 Եւսանոյ ծնողին մէկ ծառիկ Կապ: Եւսանաւ Կոնս Կապ
 Կապ Կապ Եւսանաւ յառաւ Կապի,
 Երկու Կապ ու սխալ լաւ ունաւ բոցի,
 Կապիւմ, բար կրօնաւմ Կապիւմ Կապի,
 Եւս Կապ Կապիւմ, Կապ ու Կապիւմ մի անիւ Կապիւմ
 Կապիւմ անոյ մարդաւ Եւսանաւ հու սան,

Ի սեղ եք տեսել եք փոքր ի շատե,
 Զօգեղ միայքս բեր՝ մահ զբանդ. մեծ է,
 Ինչեւ է օրերդ՝ կեանքդ է առաջ, ինչպէս բարոյ մազ:
 Իստե կարմնեց կրակն՝ մէկ օրքէ ձեկ,
 Եւստից զոր անմեղ՝ հագեղ մի՛ սեկ:
 Ի՛նչ բարին մեռանայ՝ չարին հեռեկ:
 Ի՛նչ ինքնիկ բարձրիդ՝ կ'իկնի Բե՛ռարաւ, ինչպէս հոյ առաջ:

Առ ողորմ տղային փոքր քան ԼԶարուհայ:

(Երբեմնակեանքն եւ Ս. Երջ):

Օղորման:

Ինչպիսիպար այն մեծարին ինչպէս չէք կամենում օտար մարդ
 տեսնել, բայց աւելի չէք կամենում այն աղքատին տեսնել. որովհե-
 տե այն աղքատի տեսնելով միայք եկաւ իւր հայրը, իւր մայրը, իւր
 քոյրը. իւր կողքում հարստութիւնը, իւր այգիներն աղքատութիւնը:
 Ինչպէս մեռց մեռան փերաց. բայց ուշերդ աղքատի երեսին էր. որ
 պէտ էէ հարցնում էր՝ Թէ ի՞նչ թշուառութիւններս պիտի երեսմի
 առաւ. Բայց աղքատն եւ շատ զարմանքի մեջն էր. բնաւ չէր տեսել
 որ Ինչպիսիպար աղօթք արած լիկ. հիսնում էր, թէ այս Ի՞նչ փե-
 ճառանքութիւն է եկել փրկն, որ հեռացել է անտառներու (Բերնե-
 րա) մէջ, եւ աղօթք է անում: Ի՛նչ, այս առաջին զարմանքը ա՛յնն էր,
 հաճեմտեալ երկրորդ զարմանքին, երբ որ իմացաւ, թէ Ինչպիսի-
 կար ո՛չ եթէ աղօթքի համար է եկած անտառները, այլ աւազա-
 կոց հեռ թմկեր դառնալու. հանդի Լճրայք դեռնի փայլ ծովագր
 գրան, գրեթե բացեց, ձեռները փեր արաւ, եւ արտասուք ասաց՝
 Ի՛տեաւում. միթէ Օղորմանի նման մարդ ու օրդին էլ ոչպիսի կը
 դառնայ. միթէ Ինչպիսիպար նման ողորմած աղայն այս անտիճակի
 Ի՛հաճեթ. Եւստից մտածեց, եւ ասաց. Ի՛նչ. եւ տեսնում եմ, որ բա-
 ինամբողջ դուրս փրկ է. դա սրան բերել եւ այս նեղ տեղ, եւ փր-
 կել եւ. Ի՛նչ պիտի լինէր ծարր, երբ որ սա էլ միւս աւազաններու
 հետ բռնկէր, եւ նոցա նման քաղաքը տանկէր. միթէ կարելի էր սրան
 նոցա մէջ փախիկ կտրված տեսնել: Ի՛նչպիսիպար Լճրայք, դու

Հիմնեցաւ արա կարուստը: Բայց թէ թ'նչդէս վրդեպի, ինչ յայտնի
չէ: Եւ թ'նչ քանի էր, որ քաջ աղանակ քախաղանի: Եւ որ Տրեշ-
տունի էր, որ արա հոխանի երաւ: Եւ որոնկիտո այս աղանակի աղեթը
աներո: ժամանակը՝ խնացո: Եւ թ'նչ փորձանքի է աղանակի: Եւ
խնանում Բառուծոյ թ'նչդէս շորհակալութիւն անի: շաւա շաւա է
ընտր գեանին էր դ'նում: Եւ ուրիշէն թ'նչդէս աղանակը՝ գեանին
Թաչ էր անում: Եւ եւս ծնդան միայ էին արա, որ երեկոյն հաւաւ
Բառուծ առաջ Բառուծիտէն այս գեանի կ'իւրանէր: զառնայ առն,
է քո մօրդ: Եւ քուերդ միւրեմարել: Բառուծիտը պատասխանեց: Եւ
Թէ խնանցի՝ որ իմ մօրքս և իմ քոյրս, իմ զառնայդ կ'իւրանէր
գին: Եւ ոչմ' կ'երթայի միայ և քեզքս կ'իւրան թ'նչ: Բայց թ'նչ ա-
նում, որ իմ տեաներս պիտի իմ մօրս և քեզքս նորից գաւառայի:

Եւս որ առաջ, Հիւրդաղայա այս եւս արտասուքը բռնել: լայնեց,
և առաւ կախաներով: ան՝ մօրական միցք և քոյր, եւ թ'նչդէս տխուր
ձեռ երեսին մտիկ անում: Բառուծ չ'դ խնացո: այս արտասուք մե-
քառանի, և լայն առաջ: Բառուծիտ, որչափ որ անեմով լինէր քո
մօրդ և քեզքս առ ջիւր, նոքա քեզ չէն մեղադրի, որի հըմանց մեք
տուն: Եւ որոնում է: Բառուծ աղանակ է, առաջ Բառուծիտը, բայց
ինչ նման անառակներուն էլ Բառուծի: Եւ որ
նեկոյ: Եւ գ'նում՝ որ որոնում է, բայց եւ թ'նչդէս արժան համա-
րիմ ինչ նորա որոնումէն անում: Եւ թէ եւ է: Բառուծ որոնում է
տանքով, որոնում՝ որ ինչ որոնի, առաջ նոքա՝ որ անեմոյն որ պատ
պահելով, աղեթը անելով: Եւ որոնումէն անում քառաներով խնանց
կեանքը հեշտակայ նման էւս մեղա շանում, նորա թ'նչ տխուր անեմ
Բառուծ աղանակ՝ երթանք, երթանք: Բառուծ որոնումէն ինչ շաւա է
նա մեղ նման է: Եւ որոնի՝ Եւ փորք խնանցի Բառուծիտի որաւ
մեթիւն, խնդին միտքը կ'ընդիմանում աղանակ և առաջակի բան
Բառուծի որոնի, և առաջակի եւ իմ, առաջ Բառուծիտ, և գեանի
միայ մեք լինաւ, արտասուքը Թառնեց հեղեղի նման: Բայց եւ անում
առաջ եւ մօրքս, և առաջակի եւ ձախակաղման Բառուծ բանեց
Բառուծիտի ձեռքէն, և կանգնեցաւ: Բառուծիտը տունեց իմ կամ
քոն՝ աղանակ, որ ուր կ'ուրի, անեմ:

Ս անեմ

Եւս Բառուծոյ ուղարկում աղանակը կամեմում էր Բառուծիտին
անել: Բառուծիտի մօտ Բառուծի դ'ուրս եկան: Եւ որ կա-
մանում էին այն հրաւանդանին անց կենալ: Եւ տուն մեկ քանի հա-
անանութ մարդիկ: Բառուծին, Հիմն թէ քաղաքական պահապաններն

են կամ Թագաւորական զինուորներն, և նոցա աւազակ հալածեն, և բռնեն. քանորոշ այն ճանապարհը Թալին, և զնացին սարի զլուխը:

Ի սոսիւր դուրս եր գալիս հորեղանէն, երբ որ հասան սարի զլուխը Բաւթին բանը՝ որ աղբա տեսան, եր մեռած մարդու մարմինը Բաւթին բանը մօտ զնաց, տեսաւ, ճանաչեց՝ որ աւազակութեան է, իւր սեւաքանձ արեան մէջ ընկած. վարկեցաւ Բաւթին սիրտը սիրտը սիրտը, սիրտը սիրտը գրպանը (գրպը) բարբէլ: Դիպուսիլ դուրս մէկ բանալի: Հնոց տուեց Բաւթինի գրպին: Բաւթինի տաւոյ, Թէ այս բանալին իմ հօրս սիրտին (արեւ) բանալին է: Բաւթին բանալին, և սկսան եր Թալ: Հետեւ որ այն հրաւանդանի մօտ տեսան մարդիկը՝ ոչ ոք իմ օրի ճանապարհից գալիս են: Բաւթին և Բաւթինի սար հաւեքանի խոյս տուց, մէկ կողմ վարկել: Բաւթին զուգահեռ զտան մէկ ձերոյ (արեւ) Թէ ձերոյ ձեռք) և մէջը մտան Դաւթ Թեւեթ տեղ եր, բայց մէջը բաւթին ընդարձակ, բայց մեծը արդեւ եր ինտալ ինտալ: Թէ ողբան մեծ է: Բաւթին կարծիք ընկաւ, չ'իյնի Թէ այս ձերոյը աւազակաց ար (հարաւ) է: Մէկ հնարքով կրակ վառեց: Կրակ որ այն սարի մէջը լուսաւորեցաւ, տեսան որ յերաւի այն աւազակաց Թալիւրը տեղ և շատ կողպուտ և աւար կոյ մէջը. դող քան և յախտակած բաներն էին: Բաւթին զանազան բաներու մէջ եր և Բաւթինի սար հօր երկրորդի մեղաւոր: Իսկայն բաց արին. տեսան որ այն սեղանը՝ բերան բերան լինէ և ունի և արծաթի զրանով, Բաւթին ասաց Բաւթինի գրպին. ես զիտեմ, որ այս լոճ համար չէ պատրաստած, ոչ քեզ համար է և քոյն է. բայց սեւ ո՞ր չ'իյնի Թէ միւսանդամ Բաւթինը բարկութեան տակին ընկիւն: Բաւթին քեզ համար, որքան կարող ես, երթանք տուն, քո մօր և քո ընդ միւսիւր, և դուք ես կամայ կտանց այն գանձը կ'երթեմ, կտանամ քեզ. այնուհետեւ դու զիտես:

Բաւթինի սար աւազակ այն ունիէն, և արծաթէն, լոցայ ձեւը, և երան գնացին Ուր հասան տուն: Սարը և քոյը անտիկուլ ժամանակին որ տեսան իւրեանց կորուսեալ Բաւթինի գրպին, ուրախութեամբ լինէ կարողանալ թալ և սրտաւորը վերջացել: Հաղիւ Թէ լուսաղէ մին Բաւթինի սար կարողացաւ աչքը իսկել. բայց իւր քեցաւ Բաւթինի մեծ աղբաւոր պտուղի Բաւթինի սարին Թէ ինչպէս գր տել եր Բաւթինի գրպին մեծու մեջն, և ինչպէս տուն բերելու ժամանակն դուրս այն աւազակներու գանձն: Ուրանի մայրն չէր ինտալ Թէ Բաւթինը թալ շարհակարութեան անէ: Դեռ Բաւթինի սար ընած եր, որ աղբաւոր վարձեց մէկ քանի հատ ջրի, տարաւ այն այ-

որ, և այն տեղացի բերնի բեռներով ոսկին և արծաթը Մեծի սրտ
մեջ տեղադրեց թե այնպիսի հեռու լինելով Երուսաղեմից իւր համար
օրհնէր որքո՞ց որ բանի կենդանի ի միայն զամեն հայ առօրե և սուր
ջուր խմել, չկամէր ցաւ միւսմանով՝ հեշտութեան և փախկումութեան
խարսիւն։ Եւ ինչպիսիս որ զմեզ ցուցաւ իւր շար ճանապարհէն, չ'ընդուն
որ միւսմանով սնտուակութիւնը իւր մերայ իշխել։ Եւ ինչպիսի սանձը որ
ստացաւ, միայն բարեգործութեան ճանապարհէն էր մտնում։ Եւ ինչ
ար իւր ապրումով իշխելն չ'հեռացաւ, չ'մեծանակեցաւ, չ'փախկնաւ իւր
արարչին համ։ Եւ ինչպիսի ձեռն միշտ Մեծի սրտի մոտ արդուն իշխ
նով էր տալում։ Եւ ինչպիսիս իւր ձեռնարկով ժամանակն էր որ իրա
ստան էր իւր զուակացի իւր իշխանաց, ասում էր. իսկ որ հարստ
նշանը իւր համարում էր ձեռնի ծաղկի փառանքութեան։ Եւ ինչպիսիս իշխ
նիս այն իշխել իրարմ էր որ մշտ հայտն իշխել, ինչ որ արդիւն արդարեւ, քիչ
այս Մեծի սրտից իսկ համար այն իշխան իւր իշխանով, և ո՞չ հարստ
անակնկալ, իսկ ինչպիսի իշխան այն իշխելով ասելէ իւր ձեռն էր։

Յիշատակի Հոգի

Հայոց մերձին Թագաւորը Լեւոն Ե. իւրորդ արարաւորութեամբ
իւր թագաւորութեան գլխիցաւ, Կոստանի լեռնի լեռնից արարաւորաց,
Եւ ինչպիսիս էր իշխանաց իւր թագաւորն էր թանկից արարաւորաց,
գնաց Փարսի, որ Գաղղիայ թագաւորն օգնութեամբ միւսմանով
իւր թագաւորութեանը արարաւոր. բայց չ'արդարեւ և այն տեղ
փախանկեցաւ 1393 թուին թագաւորն մարմինը Եւ ինչպիսիս իշխանաց
կոնստանդնուպոլսի. և ինչպիսի գեղեցիկ հասարակութեանը արարաւորն 1792
թուին Գաղղիայ թագաւորութեան ժամանակը երաւր երեւելի տե
ձանց մարմինները բերին Պանդեմոն (ամենապատմական) աստիակ
տաճարը, այն տաճարովը զրին և սղ զարդերն թագաւորութեան
զինատանց ոսկերները, այն արարաւորաւ տաճարը առեցաւ Պան
դեմոն (ամենապատմական) կարծիք կայ թե այն ժամանակը այլ երեւել
մարմինը Լեւոն Թագաւորի փառք և արարաւոր պետի պատմիչը հա
մանում յիսն թերթերով, այսին ինչպիսիս այն տեղ նորա զե
րեւելանի մօտ արարաւորաւ մտածութեանը, որ մեկ արարաւորաւ
Փարսից գնացել տեղէն։

Չեն ճանաչել և ոչ անունդ կիշեն,
 Չհան ցի պարք քաջամարտիկ զօրս թևսն,
 Եւ քո գործդ քաջութիւնքդ միտ բերին
 Եւր որ երբեմն ընկերութեամբ տապեումս,
 յուրս կո գողիւ զաղղիւսցւոյ յանկխան,
 Ուկիցաղղիւ փայլմամբ զնուց տուտիւսոյ,
 Կըզաղղիւն լըբիւր ծագայ Վիլիկեան:
 Ինչպէս արժիտ ժամեւ է պատեւ ըստ նկարիկն,
 Բո պայտիկիւք լեւալ եւն յաւեժ յանուցիք,
 Ինչպէս պետեանք յարուք շրժուած ոչ լիւն,
 Իւր որ դոյ պոյ, կամ տաղանի ըս խնդիր
 յու մնիւն եւն ընտի հսկայ դիւցադի,
 Բո Վիլիկե հառաչում է բեզ համար,
 Բաւախան է զարթիր ի հան մեծապի,
 Ըս մի ննջիւր ի պերկանն այս օտար
 Գեղեզմանի անդուխտար տակերէն,
 Իւր ճան եկաւ իմ ակերբքս հալեցան,
 Իւր յոյնցում գաւառանակամ ոչն ճանխն,
 Սերտս հալիւ մարմնոյս միջր տաւեցան
 Եւ ի հանն եւն թշաւա տղայ ի ուսխանն,
 Կիւ լիկեցոյ նստայ անբաղղ ալմուր,
 Իւր տեւալ սկիւղ արդի փառայ հայրենեան,
 Իւր կարալի խնայել իմ կեանք և օրս,
 Իւր սիրիկ ժողովրդեան թշաւմն,
 Իւր միշտ կամեւ գոյի նման պատուել,
 Իւր շատ անդամ իմ տուտերու ահայն,
 Ստիպել իմ արիւնքէն երանել,
 Իւր քաղաքութիւն հաստատելի այն տեղս,
 Իւր որ շիւթ խաւսութիւն էր քաղնոմ,
 Իւր քաղաք թիւն նստաւ անգորդ այն յաւն,
 Իւր աստ օտար իրաւունք էր հեւադաւ,
 Հարոյ իշխանք և մեծամեծ նստարարք,
 Հար տապեւար ինձմալ էին զօրադոմ,
 Գառաւորս ուր մեծ մեծուհի և տիկնայք,
 Իւր հոգանեւ երջանկութեան փնտխաւ,
 Երկրապարտի խալիս սուր էր թրի պէս,
 Երկեւն էին գէր և ուսեղ գեղեցիկ

Մամն իւր ձեռքն գութուն կ'երթար՝ ջրի տէն,
 Ու էր կարող՝ բնդդէմ ուեւէ՝ բոն սաստիկի,
 Առնաւահանք՝ փարթամ էին՝ դանձիւք իւր,
 Յամեն աշխուրհ՝ կ'հասնէին՝ ոտք նոցա,
 Օտաւեղերք իմ՝ օտաւ աղշտոյ ցանկալի,
 Միշտ ունէին՝ ոսկեքորն նոս՝ թարմօտոյ,
 Դաշտը բնօրման՝ դարս արօտը՝ երսնաղեղ,
 Խաշանց հօտից՝ բնօրման թեւն ին՝ յոլորցեալ,
 Յուր ի ձեռքն՝ մրցցուն աղջկէ՝ սնտղեղ,
 Լիւրիկիւղ՝ կայր՝ իմով աղով՝ պարտաբանեալ,
 Կոտորակաւ՝ ողորդօյն՝ տունի որթոյ,
 Եւ աւր՝ կ'անէր՝ հօսիւ՝ կուսից՝ բնօրման թեւն,
 Եւ թանձրսիւսն՝ ստուեր սիրուն թղթեաց,
 Լիւրիկիւղ սիրուն՝ էր միայնակ՝ տարաւան,
 Կ'անէիք իմ՝ նշնեաց հեա՝ հաւատար,
 Օտաւեղ պարզով՝ արդարած միշտ՝ միայնակ,
 Ու բախ որդւոյ քաջին՝ Հոյկոյ՝ դարչապար,
 Օտաւ մարդկան՝ էւ աւր՝ տրաւ՝ կոխէին
 Լիւրիկեանն՝ բնդ իւր՝ օրթով՝ թղթեալ,
 Կանամք պարտիւր՝ էւ գտներօք միտքան,
 Օտաւթ իսկին ի ցուղ ի սրտ է կարաւ,
 Լիւրիկեանն՝ աւաք էւ ամբ՝ անխափան,
 Իմ աթոռն՝ սկիւղ տկամք դուրդարած,
 Օտաւ գտնար՝ ունէր իրոյ՝ ոտի տակ,
 Հոյկ է Լրամ՝ բնօրման էին նորոգիւմ,
 Եւ ոյն քաջաց՝ էի անմահ՝ յիշատակ,
 Ու ինչ տեսներ՝ կ'կարծէր՝ թե տեսնուծ է,
 Տեղբան, Լազար, Տրդատ, Լշտո, Հեթումին,
 Լաւեօք կարէր՝ սր անիւ թե Արզան չէ,
 Լոր հեծնէի՝ արաք նոցա՝ ամենին,
 Հոյկօք է բիւր՝ զօրքն իմ առն՝ քաջ արի,
 Եւ ձեռով անխափ՝ էին հանդէպ թխամեաց,
 Լիւրաւ աղեղն նոցա էին տակալի,
 Լաւարհ դարալ՝ յահէ նոցին՝ քաջ բաղեաց,
 Լաւր ուր գնաց՝ տր իմ փառք քաղք՝ պանծացի,
 Փշեց յանկարծ՝ մորիկ ստաւիկ՝ փթորկեալ,
 Դրեց կործան՝ իմ աթոռն՝ ի վեպի,

Եւ իրօնին՝ բառոյ դադար՝ է եղևայ։
 Գնա՛ պանդուխտ՝ դպե՛ծիր ՚ի քո՛ Հայաստան,
 Եւ տար հանրաւ՝ փանձ վերջին՝ սրբայիւ,
 Եւս Լեւոն՝ Թաղաւորին՝ Երանին,
 Մերեց իւր կենանին՝ օտարութեամբ՝ ՚ի Փարսիւ,
 Եւս շատ էր՝ թափել Լեւոն՝ պատասխար,
 Սոսն իւր աղջկ՝ փանձ ակտայ՝ կարճամտին,
 Անանք իւր միայն՝ էին ողբ լաց, հոծ ուսուց,
 Ար կարօտ էր՝ տեղոյ երկրին հիշքենիան,
 Պանդուխտն անձ քաշեց արտին՝ ՚ի խորոց,
 Եւս սրբաբն՝ բռնեցին յորդ՝ արատաւար,
 Եւ հոծելով՝ քնկաւ պետին՝ միջ փրշոյ,
 Ար Լեւոնին՝ պատած էին անպան աւա,
 Եւս սրբայ՝ է օժեպ իմ՝ Թաղաւոր,
 Միթէ կարեն՝ դառնայ յերկիր՝ հայրենի,
 Ի՞նչ ասեմ՝ եւ՛ երբ ար Հայք քան՝ ընդաւոր,
 Հայրանել ինձ՝ քաղցին իւրենայ՝ սրբայիւ,
 Ինչպէս ասեմ՝ թէ՛ փառաւոր՝ իւրանոր,
 Ար Երանան՝ փառք է պատիւ՝ էր անուան,
 Եւս Թաղի միայն օտար՝ երկրումը,
 Արտաւորանայ՝ սրբ անանել Հայաստան,
 Դու արաւիւմ եւ՛ օտար պանդուխտ՝ հոգումը,
 Բեշ Գաղղիւմ երբեք չեղիր՝ շահագում,
 Տեա չօրս կողմն՝ օղբեր կնքո՛ւ մասունք,
 Ողբեց հային՝ ո՛չ անկեղծ չի անուան,
 Եւս տեղ Թաղում՝ է դարձել Մարտեր,
 Եւ տիրանալան՝ աշխարհաւոր՝ չուր դարան,
 Եւ շարափոս սխառաբան՝ Այլ երբ,
 Ար թիմակն էր հատաւոյն՝ սրբապան,
 Կատաւանակից՝ դուրս իշխան՝ Մերապոյ,
 Ար գլխեց Երանանիւն ակտար,
 Հայտարար մարդ պակեցուց Վաղարայ,
 Եւս մարդ մարդկանի՝ սրբան թափեց՝ դեմեր,
 Եւս անբեւան սպանանի՝ կն կարգայ,
 Ար հանաւանան՝ դրամ էին՝ սուրբ նախնիք,
 Ար կայ երկման՝ յերկիր քաջաց հայկապետաց,
 Եւս տեղ մնան՝ քեզ ստանան հայրենիք,

Բար թի դու՝ չես դառնալ ըն՝ աշխարհը,
 Եւս սխալիել մխիթարել Լեւանանց,
 Թող որ ես էլ՝ պաշկիմ տուր քո՝ մեռանի,
 Ինքն մեռալ պահարան քո՝ սակերոց:
 Ինչ անդ դու եւ՝ անդէ է մեր հոգեմի,
 Բա գերեզման ուխտատեղի՝ մերացնալը,
 Լըւոր կուգան Զոյք ոչ քուսկ՝ տալանի,
 Լըւ կռակեն է իմ աննշան կրթնալոց:
 Ի՞նչ տալանին երէք չիմիւ հոգանի,
 Ի՞նչ դրոշակ է ոչ տալար կամ փոխան,
 Բա տալանիդ՝ ծածկոյթ մահու ծկանի,
 Եւս կուգան իմանով է չիմ գտնարան:
 Եւ իմ անուա պիտի սերունդ՝ քիւր պահեն,
 Ի՞նչ որ անուա բոց արքայիդ՝ կ'ընեն,
 Դու իմ անիւ եւ՝ ես քո ծառայ մտերիմ:
 Ի՞նչ տուր շարժանք թի գարն իմ է՝ առ տէր իմ:

Տ. ՅԱՅԵԱՆ ԱՄԱՐՈՐ

Դուրեւ (որ է հմտաւ, որ Օսմանցոց երկրաւոր ուղիարհարար
 հայերէն կառնէ մտնալ, Զոյգութեամբ կ'առնէ Զորքաւոր, Ս քառոր
 նուաճ կ'առնէ սառանալ, որոյ է և նորայ ստալիդ՝ կ'առնէ տնտէսարար,
 սարքի բարդոյ) շատ տեսնակերի ունի. ինչպէս փողովի, և այլն Ը. ք
 տեսակներէն մէկն էլ Զոյգութեամբ տարն է. Դա աւելի հեռաքրքրաւթան
 արժանի է այն մտքին, որ ջրի տակն է իջնում, կամ ջրի երեսին
 մանի, պայիս, մէկ տնտէս գնաւի մէջ մտնում, որ շինած է առաջա
 կան գործածին, ունեւոր (հասակնայ) և բնաւ Թայ լեզու ինքն
 լից. Ը. ք փոքրիկ նաւակէն (Զ. Է. Է.) ու ելի ինքուր, և Զորքաւոր
 բան գժաւոր կրի. Ը. ք փոքրիկ շատ նաւը Թերիկից հաւած և
 միջը լոյս ունեւոր և ուղի վրի պարի (պարսկ) է. որոյ միջը սար
 դ. քնակաւ, անպատիւ և հանգիստ. Ը. ք պարիկ՝ շատ նաւը և
 քարակ թերեւով հաւած է ջրայի կոտորու տերեւերու ծաղիկն, և
 ջրի վրէն համարձակ գէտաւէն է դնում. Ը. ք բարակ և նորը
 թերեւու ծաղերուով՝ սարդը շինում է մէկ պարիկ նման գնաւի, որ
 շատ նման է ինքուր՝ տարան պլաշակի, կամ փրփուրի, որ երբ կա

մենում է սարդը՝ մեծայնում է, կամ փոքրացնում է։ Դառնալիս
 նիւթը՝ որ այն օրակի երեսին քամ է դրան, այն պարիկն շինում
 է անթափանցելի ներսիցը՝ մանրաթել մաշելու նման նուրբ աղւ
 անաղ կայ։ Երբ որ այս նուակը ջրի փրկն անենով՝ որ ման է դալիս
 կ'ըշանակէ՝ որ ասորը աւարի է մանկութեաւ Երբեմն համարման թո
 չում է դուրս ելլեմն իւր թոկիկից (պոչան, փոչ) կախում է. եր
 բեմն իւր փոքրիկ բնակարանի մէջ թաք է կենում, և ջրի տակ է
 ընկղմում։ Կ'ըշանակէ որ դեռ ես քաղցած է։ Եւ լեղը Թոր
 փրուկէ ուսեցնումէ, մէկ էլ տեսնես՝ որ փոքրիկ նուր ջրի հիւս
 դուրս եկում ջրի տակէն։ Ի՞նչ որ տեսնես՝ թէ ասորը անհունդաւ
 թեամբ փարուկը է դնում, կ'ըշանակէ՝ որ մէկ ապարդիւթեամ
 է պատահել, իւր ջրալըջիկ նաւակի մէջ ջուր է մտնում։ Եւ այդ
 փառի դեղը գիտէ. ամենայն պատրաստութիւնը ունի, ամենայն
 հարկաւոր ետքանքերը ունի, շուտ կ'ըշնէ, կ'ըշարմանէ։ Ինչպէս փոք
 Զարտարապետ (Իսկէնդր) ասաց այն փոքրիկ ծովն է կարկտուս
 յետոյ իւր կնձիթով (կապուղ կամ խալկուղ) ջուրը նաւակի մէջէն
 դատարկումէ։ Երբ նաւակը կարիսմակցու, ասածմանէն տեղի թեթեւ
 է մանկալիս, և սարդը նոր ի նորոյ սկսումէ աւարի մանդալ։ Այս
 տառնումէ որ քանի օրերով ջրի տակը մտնումէ, և ինչպէս այն ժաման
 նակն է դուրս գալիս, երբ որ իւր ալակիկ (շաշան) նման թափան
 ղիկ լուաւոր բնակարանի մէջէն տեսնումէ՝ որ մէկ բռնելու առ
 (էլէկէտը, յաղչալիւն բռն) կայ։

ՏԻՒԻՍ

ПЕЧАТАТЬ ПОЗВОЛЯЕТСЯ :
 Удѣлѣсь. Октября 28 го. 1850 года.
 Цензоръ Солленикъ І. Орбели.

Հրատարակէ ԼԶարուս Լաւրէի Տ. Գաբ. Պարթմէան.
 Դ Տարածի Տեամ Գաբէիւն Պարթմէան: